



Pr. Dr. Cezar Onesim

Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților

BARTOLOMEU VALERIU ANANIA ȘI VARTOLOMEU STĂNESCU: ERUDIȚIE, CREATIVITATE ȘI IMPLICARE SOCIALĂ CREȘTINĂ



ABSTRACT: *Erudition, creativity and social engagement are essential elements in the mission of religious leaders who seek to inspire and transform communities. This paper explores how two bishops, Bartolomeu Valeriu Anania and Vartolomeu Stănescu, exemplified these dimensions through their theological, literary, and social activities. Erudition enabled them to deepen their understanding of Christian teachings and communicate universal values, while creativity facilitated their expression in an accessible and engaging manner. Society served as the practical framework for their commitment, through which they responded to the needs of struggling communities. In a contemporary context marked by moral and social crises, analysing the interdependence of these three dimensions becomes highly relevant. Through an integrated approach that combines theological knowledge, artistic expressiveness and active social involvement, religious leaders can make a significant contribution to addressing present-day challenges. The study of this topic provides not only a perspective on the past but also inspirational models for the present and future.*

KEYWORDS: *creativity, erudition, christian social engagement, Bartolomeu Anania, Vartolomeu Stănescu, spirituality*

1. Contextul social și cultural

Bartolomeu Anania și Vartolomeu Stănescu sunt două personalități marcante ale Bisericii Ortodoxe Române, care s-au distins prin erudiția, creativitatea și implicarea lor în viața spirituală și socială a poporului român. Deși au activat în perioade diferite, contribuțiile lor rămân relevante atât pentru teologia ortodoxă, cât și pentru consolidarea valorilor morale și culturale în societate.

Mitropolitul Bartolomeu Anania (1921-2011) a trăit într-o perioadă marcată de transformări politice și sociale profunde. Regimul comunist, cu politica sa represivă față de Biserică, a constituit o provocare majoră pentru credincioși și liderii religioși. În acest context, Bartolomeu Anania s-a remarcat ca un apărător al valorilor creștine, utilizând erudiția și talentul său literar pentru a păstra vie spiritualitatea ortodoxă. Diortosirea Bibliei și opera sa teologică și literară reprezintă contribuții de necontestat la patrimoniul cultural și religios românesc.



Vartolomeu Stănescu (1875-1954) a activat într-o perioadă anterioară, când România trecea prin schimbări importante legate de formarea statului modern și consolidarea identității naționale. Episcop al Râmnicului, Vartolomeu Stănescu s-a implicat activ în sprijinirea celor defavorizați, în promovarea educației și în apărarea valorilor creștine în fața provocărilor vremii. Activitatea sa eclesastică și socială a fost esențială pentru coagularea unei societăți care să îmbine credința cu responsabilitatea socială.

Ambele personalități au influențat profund Biserica Ortodoxă Română, fiind exemple de erudiție și dăruire. Prin activitatea lor au demonstrat că teologia poate fi nu doar un spațiu al contemplației, ci și un instrument de transformare a societății.

Erudiția, creativitatea și implicarea în societate sunt trei dimensiuni care se împletesc armonios în viața și activitatea liderilor religioși care își asumă misiunea de a ghida atât spiritual, cât și social comunitățile lor. În cazul unor personalități precum Bartolomeu Anania și

Vartolomeu Stănescu, aceste calități au fost elemente fundamentale ce au definit nu doar operele lor teologice și literare, ci și contribuțiile lor la dezvoltarea unei societăți bazate pe valori creștine autentice.

Erudiția reprezintă o resursă indispensabilă pentru o înțelegere profundă a Sfintei Scripturi și pentru elaborarea unor mesaje pastorale relevante. În același timp, creativitatea aduce un plus de originalitate, facilitând comunicarea valorilor spirituale într-un mod captivant și accesibil. Milostenia, pe de altă parte, pune în practică aceste învățături prin implicarea directă în rezolvarea problemelor cu care se confruntă comunitatea, demonstrând că spiritualitatea nu este izolată de viața cotidiană.

În contextul contemporan, analiza acestei triade – erudiție, creativitate și implicare socială creștină – devine deosebit de relevantă. Societățile moderne se confruntă cu provocări complexe, de la crize morale și spirituale până la inegalități sociale acute. În acest sens, liderii religioși care valorifică aceste dimensiuni pot oferi soluții integrate, care să promoveze atât dezvoltarea individuală, cât și binele comun.



Această temă subliniază importanța unei abordări interdisciplinare, care să îmbine cunoașterea profundă cu expresivitatea artistică și cu acțiunea socială concretă. Ea poate servi drept sursă de inspirație nu doar pentru liderii religioși, ci și pentru toți cei implicați în construirea unei societăți echilibrate, întemeiate pe principii morale solide.

2. Bartolomeu Anania - erudit scriitor creștin

Bartolomeu Valeriu Anania, născut pe 18 martie 1921 în satul Glăvile, județul Vâlcea, a fost una dintre cele mai complexe figuri ale culturii și spiritualității românești. Scriitor prolific, diortositor al Bibliei, teolog profund și ierarh ortodox de seamă, el a îmbinat într-un mod unic tradiția religioasă cu viziunea modernă asupra culturii. Formarea sa intelectuală, caracterizată de o diversitate

remarcabilă, a fost influențată atât de educația teologică, cât și de pasiunea sa pentru literatură și artă.

Valeriu Anania a crescut într-un mediu rural profund marcat de valorile tradiționale și religioase. De la o vârstă fragedă a manifestat o atracție pentru lectură și poezie, arătând o inteligență precoce. Primele sale studii teologice le-a urmat la Seminarul Central din București („școală cu o foarte bună tradiție de cultură românească”¹), unde s-a remarcat prin seriozitate și talent literar, având profesori pe Petru Caraman, Anton Holban, Eugen Ionescu, Victor Papacostea, Aurel Popa, N. S. Ionescu. Formarea sa a continuat la Facultatea de Teologie din București, unde a aprofundat studiile biblice, patristice și dogmatice.



Pe lângă Teologie, Valeriu Anania a urmat cursuri de Medicină și Conservator la Cluj, demonstrând un interes deosebit pentru multiple domenii ale cunoașterii. Această diversitate a fost o caracteristică definitorie a personalității sale intelectuale, contribuind la formarea unei perspective largi asupra lumii și a relației dintre sacru și profan. Studiile umaniste și participarea la evenimentele culturale, organizate sub forma unor cenecluri literare, au jucat un rol esențial în dezvoltarea unei gândiri critice și analitice, vizibile în scrierile sale ulterioare.

Din cauza contextului politic din România postbelică, Bartolomeu Anania a petrecut o perioadă semnificativă în SUA, unde a lucrat ca secretar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America, intrând în contact cu artiști americani. Aici a experimentat forma unui nou tip de oratorie bisericească, influențată de discursul public american. Această perioadă a fost marcată de o intensă activitate culturală, care i-a permis să interacționeze cu diverse curente artistice și literare, înrădăcinându-și stilul distinctiv. Indiferent de genul literar în

¹ † VALERIU ANANIA, *Din spumele mării*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 197.

care se exprimă, „Valeriu Anania își păstorește gândurile pe câmpia roditoare a unei hermeneutici restaurative”².

Bartolomeu Anania s-a afirmat ca scriitor și poet, lăsând o moștenire literară considerabilă. Volumele de poezii și piesele de teatru, precum *Miorița*, reflectă o sinteză unicat între etern și efemer, mit și realitate. Opera sa literară este caracterizată de un limbaj elevat, imagistică bogată și profunzime filozofică, punând în lumină complexitatea condiției umane.

„Valeriu Anania stăpânește versul și limba magistral și măiestriile lui cresc înalt, sporite de un talent desfășurat în sus. Nimeni nu l-a așteptat să vie și el a venit, de unde de ne-unde, așa cum s-a ivit zvâcnind, din fulgere și piatră, fără să fie pus, printre șoimi și piscuri, bradul la tulpina căruia se înșiră și notele de creion. Mă uit peste o sută de văi și ceruri și închid manuscrisul poetului, împăcat”³ (Tudor Arghezi).



Cea mai importantă realizare a sa rămâne *Biblia Anania*, o diortosire și adaptare monumentală a textului sacru, care combină rigoaarea teologică cu frumusețea literară. Această operă reflectă nu doar cunoștințele sale vaste în teologie, dar și capacitatea de a integra tradiția spirituală în contextul cultural modern.

După întoarcerea în țară, Bartolomeu Valeriu Anania a fost directorul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. După aproape un deceniu de pensie, a fost numit Arhiepiscop al Clujului în anul 1993, iar mai târziu a devenit primul Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului (2006). Ca ierarh, a promovat educația religioasă, restaurarea bisericilor și

² Sandu FRUNZĂ, „Pentru o hermeneutică restaurativă”, postfață la † VALERIU ANANIA, *Din spumele mării*, p. 243.

³ S. FRUNZĂ, „Pentru o hermeneutică restaurativă”, p. 239.

sprijinirea culturii ortodoxe. Discursurile sale au fost marcate de claritate intelectuală și profunzime spirituală, oferind un exemplu de lider spiritual dedicat comunității.

Bartolomeu Valeriu Anania rămâne o figură emblematică a Ortodoxiei românești și a literaturii naționale. Activitatea sa literară, teologică și pastorală reprezintă un model de echilibru între tradiție și modernitate. Prin scrierile sale și prin misiunea sa religioasă, Bartolomeu Anania a contribuit la înălțarea valorilor spirituale și culturale ale României, lăsând o amprentă de neuitat asupra istoriei naționale.

Bartolomeu Valeriu Anania a fost nu doar o figură remarcabilă a Ortodoxiei românești, ci și un scriitor prolific, care a contribuit semnificativ la literatura română prin drame, poezii și eseuri. Opera sa literară este caracterizată de o profundă legătură cu valorile spirituale, o imagistică bogată și o abordare originală a tematicii sacre și profane. Scrierile sale îmbină rigoarea teologică cu sensibilitatea artistică, oferind o viziune complexă asupra condiției umane.



Una dintre contribuțiile majore ale lui Bartolomeu Anania la literatura română este reprezentată de piesele sale de teatru, care abordează teme de inspirație biblică, mitologică sau istorică. Dramele sale sunt caracterizate de un limbaj poetic, o construcție dramatică solidă și o profundă reflecție asupra marilor dileme existențiale. Printre cele mai cunoscute opere dramatice se numără: *Miorița* – piesă ce reinterpretează balada populară românească, punând accent pe tensiunile dintre destin, sacrificiu și mântuire, în care mitul mioritic devine o meditație profundă asupra condiției umane; *Greul pământului* este o dramă cu puternice accente religioase, care explorează conflictul dintre credință și suferință, punând întrebări despre sensul vieții și al sacrificiului.

Dramele lui Bartolomeu Anania sunt caracterizate de o profunzime filosofică și de o sensibilitate artistică care le plasează într-o zonă distinctă a literaturii dramatice românești: „Eu nu mă consider dramaturg, ci poet dramatic [...], eram un pasionat ascultător al scenariilor

radiofonice de la România București [...]. Spectacolele de teatru le-am frecventat încă din anii fragezi, dar am și citit multă dramaturgie”⁴.

Poezia lui Bartolomeu Valeriu Anania este o expresie a spiritualității sale profunde și a talentului său literar. Temele principale ale poeziei sale includ iubirea divină, suferința, natura ca expresie a sacru-lui și condiția umană aflată între păcat și mântuire. Volumele sale de poezie sunt remarcabile prin imagistica bogată și limbajul elevat. Ele sunt o meditație poetică asupra suferinței și energiei spirituale care izvorăște din aceasta. Limbajul său este profund simbolic, iar temele religioase sunt omniprezente, folosind o formă lirică inspirată de tradiția ortodoxă.

„Nu sunt singurul care cultivă o poezie a limpezimii, așa cum îmi declar aderențe lectoriale la poezia mai «dificilă», precum ermetismul inițiativ al lui Ion Barbu, hieratismul teandric al lui V. Voiculescu, rafinamentul stilistic al lui Ștefan Aug. Doinaș, apofatismul liric al lui Nichita Stănescu”⁵.



Poezia lui Bartolomeu Anania este o sinteză perfectă între spiritual și lumesc, revelând un scriitor care a îmbinat sensibilitatea artistică cu trăirile religioase profunde.

Bartolomeu Anania a fost, de asemenea, un eseist de excepție, ale cărui scrieri se remarcă prin claritatea stilului și profunzimea ideilor, reflectând o minte analitică și o profundă cunoaștere a teologiei, filosofiei și literaturii. Eserile sale abordează subiecte variate, de la exegeza biblică până la meditații asupra artei și culturii contemporane, explorează legătura dintre om și spațiul sacru, evidențiind rolul naturii în revelarea divinității. *Memoriile* reprezintă o colecție de reflecții personale asupra vieții, credinței și culturii, care oferă o perspectivă intimă asupra personalității lui Bartolomeu Anania.

⁴ † VALERIU ANANIA, *Din spumele mării*, p. 236.

⁵ † VALERIU ANANIA, *Din spumele mării*, p. 207.

Prin urmare, opera literară a lui Bartolomeu Valeriu Anania este un tezaur de valoare pentru cultura română. Dramele, poeziile și eseurile sale reflectă o viziune artistică unicat, care integrează valorile tradiționale într-o formă literară modernă. Prin profunzimea tematică și calitatea artistică, scrierile lui Bartolomeu Anania continuă să inspire generații întregi de cititori și să rămână relevante în contextul literaturii române contemporane.

Totodată, așa cum am menționat anterior, Bartolomeu Valeriu Anania a realizat una dintre cele mai importante contribuții la teologia biblică românească prin diortosirea și publicarea unei noi versiuni a Bibliei. Această operă monumentală, cunoscută sub numele de *Biblia Jubiliară Anania*, reprezintă un punct de referință în cultura teologică românească, fiind rezultatul unei munci de aproape un deceniu. Prin eforturile sale, Bartolomeu Anania a reușit să îmbine rigoarea academică cu frumusețea literară, oferind o versiune a Bibliei accesibilă atât pentru credincioși, cât și pentru teologi. De real folos pentru cititorii Bibliei sunt cele peste 11.000 de comentarii pe marginea unor versete mai greu de înțeles pentru simplul cititor, care conțin numeroase citări din Sfinții Părinți.



Diortosirea Bibliei a avut drept scop principal modernizarea limbajului și corectarea anumitor pasaje din versiunile anterioare, păstrând, în același timp, fidelitatea față de textul original. Lucrarea sa s-a bazat pe ediția sinodală, pe care a comparat-o cu textele originale grecești (*Septuaginta* pentru Vechiul Testament) și ebraice, precum și cu alte traduceri de referință. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat ca *Biblia Jubiliară Anania* să devină „textul oficial al Bisericii Ortodoxe Române, obligatoriu în cărțile de cult, în manuale, în studii și alte scrieri bisericești”⁶.

Această diortosire a fost realizată într-un context în care era nevoie de o versiune actualizată a Bibliei, care să reflecte evoluția limbii române,

⁶ † VALERIU ANANIA, *Memorii*, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 663.

dar care să rămână fidelă spiritului tradiției ortodoxe. Bartolomeu Anania a considerat că o traducere biblică trebuie să fie nu doar corectă din punct de vedere filologic, ci și accesibilă și frumoasă din punct de vedere stilistic. Ea este considerată ca fiind un mare „act de cultură”⁷.

Bartolomeu Anania a abordat procesul de diortosire cu o rigoare deosebită, folosind o metodologie care combina: fidelitatea față de textul original – s-a asigurat că traducerea respectă sensul și contextul textului biblic, utilizând surse originale precum *Septuaginta* și textele masoretice; actualizarea limbajului – a adaptat textul pentru a reflecta limba română contemporană, evitând arhaismele care ar putea face textul dificil de înțeles; și respectarea stilului literar – a dorit să redea frumusețea poetică a psalmilor și solemnitatea pasajelor narrative, păstrând în același timp o coerență stilistică.

Un exemplu remarcabil al acestei abordări este modul în care a restructurat textul psalmilor, oferindu-le o formă literară care îmbină claritatea cu expresivitatea. Dacă Teologia folosește „un limbaj al încrengăturilor, Biblia este o rostire a nucleelor. Teologia este o vorbire despre Dumnezeu, pe când Sfânta Scriptură este vorbirea lui Dumnezeu despre Sine însuși”⁸, enunța autorul. Deci diortosirea Bibliei de către Bartolomeu Anania nu a fost doar un efort filologic, ci și o contribuție semnificativă la teologia biblică. Prin notele explicative (care oferă context istoric, cultural și teologic pentru pasaje dificile, facilitând înțelegerea sensului profund al textului sacru) și introducerile incluse (fiecare carte biblică este precedată de o introducere care explică structura, autorul, contextul istoric și temele principale), adăugându-se conexiunea cu tradiția



⁷ Mircea Gelu BUTA, *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2013, p. 106.

⁸ † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, „Biblia lui Șerban. Monument de limbă teologică și literatură românească”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, CVI (1988), 11-12, p. 95. Comunicare prezentată la Institutul Teologic din București, în ziua de 17 noiembrie 1988, în cadrul simpozionului dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția Bibliei de la București.

patristică bizantină (s-a subliniat dimensiunea liturgică și spirituală a textului biblic, punând accent pe utilizarea sa în cultul ortodox), Bartolomeu Anania a oferit cititorilor o cheie de interpretare teologică și culturală a textului biblic.

Prin aceste contribuții, *Biblia Jubiliară Anania* a devenit un instrument esențial pentru teologi, preoți și credincioși, oferind o interpretare aprofundată și accesibilă a textului sacru, totodată îndemnând, prin predicile sale, ca oamenii să citească Biblia. El a fost adeptul ideii că participanții la cultul liturgic trebuie să înțeleagă care sunt sensurile profunde ale mesajului biblic.

Diortosirea realizată de Bartolomeu Anania a avut un impact profund asupra comunității ortodoxe românești. Această ediție a fost apreciată pentru echilibrul dintre rigoarea academică și frumusețea literară, fiind utilizată în mod extensiv în biserici, școli teologice și familii. Mai mult, contribuția sa a stimulat interesul pentru studiul teologiei biblice și a consolidat legătura dintre tradiția spirituală și cultura românească.



Bartolomeu Valeriu Anania a reușit să creeze o operă de referință pentru teologia și cultura românească. *Biblia Jubiliară* este mai mult decât o simplă traducere. Este o punte între tradiție și modernitate, o expresie a profunzimii spirituale și a angajamentului față de cuvântul sacru. Prin acest efort, Bartolomeu Anania a demonstrat că fidelitatea față de textul biblic poate coexista cu o abordare literară și teologică inovatoare, lăsând o moștenire de neprețuit pentru generațiile viitoare.

2.1. Implicarea socială creștină în viziunea lui Bartolomeu Anania

Bartolomeu Valeriu Anania, cunoscut pentru contribuțiile sale în teologie, literatură și cultură, a avut o perspectivă profundă asupra implicării sociale, bazată pe valorile evanghelice și pe angajamentul

față de comunitatea umană. Viziunea sa pune accent pe echilibrul dintre spiritualitate și implicarea activă în societate, oferind un model de viață creștină care combină credința cu faptele bune, îmbinând teologia și misiunea: „Sunt de acord cu afirmația că există mulți teologi, dar puțini misionari. Ideal ar fi ca fiecare teolog și ne-teolog să devină misionari. A fi teolog înseamnă a fi ucenic; a fi misionar înseamnă a fi apostol”⁹.

Bartolomeu Anania și-a construit viziunea pe baza învățăturilor Sfintei Evanghelii, în special pe porunca iubirii aproapelui, demonstrând faptul că adevăratul creștinism nu poate fi separat de responsabilitatea față de aproapele și de comunitate. Conform viziunii sale, credința autentică se manifestă în fapte concrete de ajutorare și solidaritate: iubirea și demnitatea umană – a considerat că fiecare persoană este creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ceea ce impune respectarea demnității umane, principiu esențial în orice abordare socială creștină; și solidaritatea pentru comunitate¹⁰ – a promovat ideea că omul este chemat să trăiască în comuniune cu ceilalți, iar comunitatea trebuie să fie un spațiu al iubirii, respectului și sprijinului reciproc: „aceasta înseamnă, de fapt, solidaritatea dintre generații, legătura celor vii cu propria lor istorie și inserția istoriei în eternitate”¹¹.



Bartolomeu Anania a fost un susținător al implicării active a Bisericii în soluționarea problemelor sociale, considerând că aceasta are o misiune deopotrivă spirituală și socială. El a identificat mai multe domenii-cheie în care implicarea în social poate aduce o contribuție

⁹ † VALERIU ANANIA, *Publicistica*, vol. 2, Ed. Limes, Cluj Napoca, 2008, p. 44.

¹⁰ † Bartolomeu Anania a susținut mai multe conferințe pe această temă: Madrid – Al XI-lea Congres Internațional de Teologie și Pastorală al Ecumenismului (2.05.1995, *Solidaritatea creștină, exigență a credinței*); Mănăstirea Văratec (26.12.1992, *Solidaritatea lui Dumnezeu cu omul prin Întrupare*). Cf. † VALERIU ANANIA, *Memorii*, pp. 287, 396.

¹¹ † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, *Cuvinte de învățătură – predici, Duminica a III-a după Paști*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 43.

semnificativă: educația – a considerat că educația reprezintă un mijloc esențial pentru ridicarea nivelului de conștientizare și dezvoltarea personală, susținând implicarea Bisericii în promovarea valorilor morale și culturale prin educație; ajutorarea celor aflați în nevoie – a fost un promotor al milosteniei creștine, considerând că ajutorarea săracilor, bolnavilor și marginalizaților este o obligație morală a fiecărui creștin; și apărarea dreptății sociale – a susținut că Biserica are datoria de a apăra dreptatea și de a condamna orice formă de nedreptate, fie ea economică, socială sau politică.

Pentru Bartolomeu Anania, implicarea în social nu putea fi separată de viața spirituală. El a subliniat că implicarea în societate trebuie să fie motivată de iubirea față de Dumnezeu și de aproapele, evitând orice formă de activism gol de conținut spiritual. Astfel, el a susținut: rugăciunea ca fundament al vieții (orice acțiune socială trebuie să fie susținută de o viață de rugăciune, care oferă puterea și inspirația necesare pentru a face binele: „lupta prin rugăciune – una dintre ideile-forță ale lui Pavel”¹²) și virtuțile creștine (smerenia, milostenia și iubirea sunt esențiale în realizarea unei autentice implicări sociale)¹³. Totodată, el a predicat despre valorile familiei creștine.



Viziunea lui Bartolomeu Anania despre trăirea creștină a avut un impact profund asupra comunității ortodoxe românești. Prin scrierile, predicile și activitatea sa, el a inspirat mulți credincioși să adopte un stil de viață care îmbină credința cu faptele bune. De asemenea, a contribuit la dezvoltarea unei teologii sociale ortodoxe¹⁴, care încura-

¹² † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA (ed.), *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2018, p. 2008.

¹³ Jan NICOLAE, „Păstor de veghe. Elemente de etică socială în predicile mitropolitului Bartolomeu Anania”, în Dumitru A. Vanca (ed.), *Familie, filantropie, etică socială. Parteneriatul Stat – Biserică în asistența socială*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2011, pp. 914-965.

¹⁴ Radu PREDA, „Argument”, în † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, *Corupția spirituală. Texte social-teologice*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 13.

jează implicarea activă în societate. Îl putem considera ca fiind mentorul filantropiei concrete și al teologiei sociale din spațiul public românesc de după anii 1990.

Implicarea socială, în viziunea lui Bartolomeu Anania, este o chemare la responsabilitate și solidaritate, bazată pe valorile Sfintei Evanghelii. Prin promovarea iubirii aproapelui, a justiției sociale și a implicării active în comunitate, Bartolomeu Anania a oferit un model de viață creștină care rămâne relevant și inspirator generațiilor următoare.

2.2. Rolul preotului în societate

Bartolomeu Valeriu Anania a abordat în mod profund și a inspirat rolul preotului în societate. Prin scrierile, predicile și activitatea sa pastorală, el a conturat o viziune complexă, în care preotul este nu doar un slujitor al altarului, ci și un ghid spiritual, un educator și un pilon al comunității:



„Contactul cu ascultătorii predicilor sale nu se limitează la interacțiunile specifice ritualurilor sacre. Viața cotidiană îi prilejuește oratorului religios diverse contacte sociale care, prin intermediul conversațiilor și al relațiilor pe care le presupun, facilitează cunoașterea interpersonală”¹⁵.

El a subliniat faptul că primul și cel mai important rol al preotului este acela de slujitor al lui Dumnezeu. El este chemat să mijlocească între divinitate și oameni, săvârșind Tainele Bisericii și oferind credincioșilor hrană spirituală. Acest rol presupune: consacrarea vieții

¹⁵ Marius Daniel СІВОТĂ, „Dimensiunea interpersonală a comunicării omiletice”, în: *Studii Teologice*, VI (2010), 4, p. 52.

– preotul este un om al rugăciunii, care trebuie să-și dedice viața slujirii lui Dumnezeu și comunității; misiunea pastorală – prin predici, spovedanie și îmbărbătare, preotul împărtășește cuvântul lui Dumnezeu și ajută oamenii să-și regăsească drumul spiritual. Atenție foarte mare trebuie să acorde predicii – fiindcă „predica este spațiul în care preotul poate greși, scandaliza, contra mântuirii”¹⁶ – și integrității morale (preotul trebuie să fie un exemplu de virtute, o lumină care întregește și inspiră pe cei din jur).

Un alt aspect fundamental, în viziunea lui Bartolomeu Anania, este rolul preotului ca educator și formator moral. Acesta nu doar transmite cunoștințe religioase, ci formează caractere și modelează viețile credincioșilor prin valori morale și principii creștine: educația religioasă (preotul are datoria de a oferi o cateheză solidă, adaptată fiecărei vârste, pentru a ajuta oamenii să înțeleagă și să trăiască în conformitate cu învățăturile lui Hristos); sprijinirea familiei (familia este centrul vieții creștine, iar preotul joacă un rol esențial în consolidarea relațiilor familiale și în educația copiilor); și promovarea unei culturi a valorilor (preotul trebuie să fie un apărător al valorilor morale și culturale tradiționale, un model de responsabilitate socială).



Bartolomeu Anania a insistat, prin conferințe, studii și predici, asupra importanței preotului ca lider al comunității, un liant care unește oamenii și care contribuie la dezvoltarea și bunăstarea colectivă: implicarea în problemele sociale – preotul trebuie să fie sensibil la nevoile comunității, oferind sprijin spiritual, dar și material celor aflați în dificultate; să fie mediator și reconciliator – în rezolvarea conflictelor și în menținerea armoniei în comunitate; și promotor al unității (preotul este un simbol al unității și al solidarității, chemând oamenii să trăiască în comuniune și iubire creștină).

Bartolomeu Anania a fost conștient de provocările pe care le întâmpină preoții într-o societate modernă, marcată de secularizare și de

¹⁶ Vasile CREȚU, „Comunicarea în predică”, în: *Ortodoxia*, LV (2004), 3-4, p. 196.

crize morale. El a încurajat preoții să rămână fermi în credință, dar flexibili în modul de abordare a nevoilor comunității: adaptarea la realitățile contemporane – preotul trebuie să fie deschis dialogului cu tinerii, cu cei care se confruntă cu dileme existențiale și cu cei aflați în căutarea unui sens al vieții.

Comunitatea creștină are nevoie de ajutor moral, de susținere a vieții duhovnicești prin îndemnuri și încurajare. Credința, chiar dacă este puternică, poate intra într-o fază de declin, de delăsare, de oboseală: „Așadar, curaj! Toți cei ce-L urmează pe Iisus, chiar dacă sunt sau vor fi părtași ai suferințelor Lui, cu atât mai mult vor fi părtași ai slavei Sale celei veșnice”¹⁷.

Un alt factor important ține de păstrarea autenticității (integritatea și autenticitatea sunt esențiale pentru ca preotul să inspire și să fie respectat de către comunitate). Preotul trebuie să ofere asistență socială celor încercați de boli și suferințe, celor care sunt în serviciul militar, în sistemul penitenciar sau în centrele paliative.



Nu au fost uitați cei din școlile speciale. A înființat asociații ortodoxe pentru eficacitatea acțiunilor de misiune și asistență socială (Liga Tinerilor Creștini Ortodocși, Societatea Femeilor Ortodoxe, Asociația Cristiana, Fundația Mitropolitul Bartolomeu) și a derulat proiecte sociale. A organizat colecte de întraajutorare pentru familiile sinistrate din țară și de peste hotare. Pentru eficiența acestei misiuni l-a hirotonit pe episcopul Vasile Flueraș ca să supravegheze misiunea de asistență socială:

„Hristos este în orice om aflat în suferinzi, Care te așteaptă cu avânt de a fi gazda pe care o găsești în icoană și rugăciune, Care mângâie, Iisus este călătorul suferind, bolnav, însetat, Care stă la ușă și bate.

¹⁷ † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA (ed.), *Biblia sau Sfânta Scriptură*, p. 1716.

El este Acela pe care Îl găsim în orice [...] și, mai ales, în orice suferință de copil sau de bătrân”¹⁸ († BARTOLOMEU ANANIA).

În viziunea lui Bartolomeu Anania, preotul este o figură centrală în societate, un slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor, un lider spiritual și un formator de conștiințe. Prin exemplul său de viață, prin activitatea pastorală și prin implicarea în viața comunității, preotul contribuie la construirea unei societăți bazate pe iubire, solidaritate și respect reciproc. Moștenirea spirituală a lui Bartolomeu Anania continuă să fie o sursă de inspirație pentru preoți și pentru credincioși deopotrivă.

2.3. Mesajele sociale



Bartolomeu Valeriu Anania, una dintre cele mai marcante figuri ale teologiei și literaturii române, a transmis prin scrierile sale mesaje sociale puternice, relevante atât pentru epoca sa, cât și pentru societatea contemporană. Prin operele sale, el a abordat teme precum solidaritatea umană, justiția socială, responsabilitatea morală și importanța valorilor spirituale într-o lume tot mai secularizată.

Unul dintre mesajele centrale ale scrierilor lui Bartolomeu Anania este chemarea la solidaritate și iubirea aproapelui. El a subliniat constant că o societate nu poate progresa fără compasiune și sprijin reciproc. Prin poezii, eseuri și predici, Bartolomeu Anania a îndemnat oamenii să depășească barierele egoismului și să se implice în sprijinirea celor vulnerabili prin: ajutorarea celor aflați în nevoie (a implicat comunitatea în numeroase proiecte caritabile) și prin comuniunea umană (solidaritatea a fost o expresie a comuniunii spirituale dintre oameni, fundamentată pe credința în Dumnezeu).

¹⁸ † VASILE SOMEȘANUL, „Darul slujirii aproapelui”, în vol. *Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 33.

Bartolomeu Anania a fost un susținător al justiției sociale, denunțând inechitățile și abuzurile de putere. Prin operele sale, el a tras un semnal de alarmă asupra problemelor sociale precum sărăcia, exploatarea și corupția, propunând soluții bazate pe valorile creștine: egalitatea în fața lui Dumnezeu (oamenii sunt egali în fața Creatorului, iar acest principiu ar trebui să ghideze relațiile sociale); condamnarea nedreptății (a condamnat orice formă de exploatare sau discriminare, pledând pentru respectarea drepturilor fundamentale ale fiecărei persoane) și responsabilitatea liderilor (a adresat mesaje critice liderilor politici și religioși, chemându-i să dea dovadă de integritate și să slujească binele comun).

În fața unei societăți din ce în ce mai secularizate, Bartolomeu Anania a evidențiat criza valorilor și necesitatea reîntoarcerii la valorile spirituale. El a criticat tendințele materialiste și individualiste care amenințau coeziunea socială și a îndemnat la redescoperirea credinței ca fundament al unei vieți armonioase, promovând: valorile creștine (importanța virtuților precum iubirea, smerenia și dreptatea) și rolul Bisericii, drept reper moral și spiritual, care trebuie să rămână activ implicată în viața comunității¹⁹.



Mitropolitul Bartolomeu Anania nu s-a limitat la a diagnostica problemele societății, ci a îndemnat la acțiune concretă, chemând societatea la implicare. Mesajele sale sunt un apel la responsabilitate, adresat atât indivizilor, cât și instituțiilor. Mesajele sociale ale lui Bartolomeu Anania rămân o sursă de inspirație pentru cei care caută să construiască o societate bazată pe iubire, dreptate și solidaritate. Prin chemarea sa la reîntoarcerea la valorile creștine și prin apelul la acțiune responsabilă, Bartolomeu Anania a oferit un model de implicare socială care îmbină credința cu faptele bune.

¹⁹ † BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, *Predică la Pogorârea Sfântului Dub (2000)*, disponibil la: <https://www.youtube.com/watch?v=0U0gXijO5rg> (28 dec. 2024).

3. Vartolomeu Stănescu - model de implicare socială creștină

Episcopul Vartolomeu Stănescu (n. 25.08.1875, satul Ciuperceni, Teleorman – † 2.11.1954, Mănăstirea Bistrița, Vâlcea) a fost una dintre personalitățile marcante ale Bisericii Ortodoxe Române în prima jumătate a secolului al XX-lea. Prin viața sa dedicată slujirii creștine și prin preocupările sale pastorale a reușit să contribuie semnificativ la consolidarea spirituală și culturală a comunității ortodoxe din România.



Vartolomeu Stănescu s-a născut la data de 25 august 1875 în satul Ciuperceni, județul Teleorman, într-o familie de țărani credincioși. Din copilărie a manifestat o înclinație către învățătură și spiritualitate, ceea ce l-a determinat să urmeze studiile teologice. După ce a urmat școala primară în satul natal a continuat studiile gimnaziale la Craiova. Aici a demonstrat un interes deosebit pentru teologie și literatură. Vartolomeu Stănescu a absolvit Seminarul Teologic din București, unde s-a remarcat prin seriozitate și o profundă înțelegere a învățăturii ortodoxe. Ulterior, a urmat cursurile Facultății de Teologie din București, fiind evidențiat de profesori de prestigiu ai vremii. A participat la conferințe și seminarii teologice, păstrându-și interesul pentru dialogul dintre teologie și alte domenii ale cunoașterii. Această abordare multidisciplinară a stat la baza unei viziuni pastorale largi și moderne. În 1920 a fost ales episcop al Râmnicului, funcție pe care a deținut-o până în 1938.

Activitatea sa pastorală s-a remarcat printr-o serie de inițiative care au contribuit la revitalizarea vieții spirituale din eparhia sa: reorganizarea vieții bisericești (a pus un accent deosebit pe disciplinarea clerului și îmbunătățirea pregătirii acestuia). A organizat întâlniri periodice cu preoții din eparhie și a încurajat activitățile de catehizare ale credincioșilor); susținerea culturii și educației (a promovat înființarea de școli confesionale și a sprijinit publicarea de cărți

religioase. A înțeles că educația este cheia formării unei societăți creștine puternice și a insistat ca preoții să fie implicați în activitățile educative ale comunității); pastorația socială (în timpul crizelor economice și sociale din perioada interbelică a sprijinit activitățile caritabile ale Bisericii, inițiind programe de ajutorare a săracilor și a victimelor războaielor, consolidând astfel rolul social al Bisericii); și misiunea spirituală (predicile și scrierile sale accentuau importanța rugăciunii, a iubirii aproapelui și a responsabilității creștine în viața de zi cu zi).

Episcopul Vartolomeu Stănescu rămâne o figură emblematică a Ortodoxiei românești, fiind admirat pentru eforturile sale de a conecta spiritualitatea ortodoxă cu realitățile sociale ale vremii. A fost un susținător al unei Biserici active, capabile să răspundă provocărilor societății și să fie un sprijin moral pentru credincioși.

Ierarhul a fost nu doar un slujitor devotat al Bisericii Ortodoxe Române, ci și un apărător al celor aflați în dificultate. Pe parcursul vieții sale, el a demonstrat o preocupare constantă pentru sprijinirea celor defavorizați, implicându-se activ în diverse inițiative caritabile și sociale. Prin acțiunile sale a transformat misiunea socială a Bisericii într-un exemplu concret de solidaritate creștină.



Licențiat în Drept și Litere la Paris, apoi doctorand al lui Émile Durkheim la Paris, el a fost numit profesor de Noul Testament la Facultatea de Teologie din București. A fost ales episcop în 1921 pentru Episcopia de Râmnic, păstorind cinci județe până în anul 1939. A fost și senator de drept în Senatul României.

Vartolomeu Stănescu a fost un „însuflețitor al societății civile” prin înființarea Societății Preoțești Renașterea, în cadrul căreia s-a dezvoltat personalitatea viitorului patriarh Justinian Marina; inițiatorul Băncilor Populare Preoțești și al apostolatului social. El a introdus principiul conform căruia preoții sunt colaboratori ai episcopului și nu simpli delegați ai unui ierarh ce reține pentru sine întreaga

putere decizională²⁰. Acest principiu a fost însușit și de mitropolitul Bartolomeu Anania.

Perioada în care Vartolomeu Stănescu a activat ca episcop al Râmnicului (1920–1938) a fost marcată de multiple crize economice și sociale. România se confrunța cu urmările Primului Război Mondial, cu sărăcia endemică din mediul rural și cu provocările modernizării. În acest context, Biserica Ortodoxă Română a jucat un rol esențial în sprijinirea comunităților, iar Vartolomeu Stănescu s-a remarcat prin inițiativele sale umanitare în sprijinirea săracilor și a văduvelor, astfel: ajutorarea materială (a organizat colecte pentru a sprijini familiile sărace din eparhia sa); programe pentru văduve și orfani (sprijinirea văduvelor și orfanilor, în special a celor afectați de război, înființând centre de ajutor pentru aceștia, unde primeau atât suport material, cât și consiliere spirituală).



Preocuparea pentru renașterea spirituală națională l-a determinat să colaboreze cu preoții din eparhie după modelul șagunian („Biserica se dădea în mâinile întregului nostru popor”²¹). El a susținut preoții pentru construirea de biserici, case parohiale și așezăminte culturale, considerându-le fundamentale pentru misiunea de propovăduire²²,

²⁰ Nicolae DRĂGUȘIN, „Bartolomeu Stănescu – episcop ortodox și filosof politic”, în: *Dilema Veche*, 807/8-14.08.2014, disponibil la: <https://dilemaveche.ro/sectiune/societate/din-polul-plus/bartolomeu-stanescu-episcop-ortodox-si-filosof-628128.html>.

²¹ Pr. Vasile NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre – de la unitatea națională la reintegrarea europeană” (I), în: *Biserica Ortodoxă Română*, CXXII (2004), 9-12, p. 460.

²² Pr. V. NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre...”, p. 461. Cf. † VARTOLOMEU STĂNESCU, „Chemare către clerul și poporul oltean, cu prilejul punerii în aplicare a nouăi legi bisericești”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XLIII (1925), 11, p. 710: „din sălile acestea de învățătură și de cântare bisericească, tot sufletul românesc va putea să cunoască în chip luminos Sf. Scripturi, din care ni se trage credința, va putea să se deprindă a se păstra în pace cu toată lumea și chiar și cu cei mai aprigi dușmani; va putea, în fine, să se obișnuiască cu sprijinirea între ei, în așa fel ca peste tot

conform dictonului „Din mizerii nu se nasc virtuți”. Implementarea unui amplu program de renaștere spirituală în eparhia pe care o păstora anunța faptul că el se dedica și unei reforme de asistență socială:

„Sentimentul într-adevăr religios (poate) să producă totdeauna activitate de reformă și de asistență socială, ca manifestare externă a abundenței de iubire, ce cucerește lumea [...]. Totul este ca să se privească activitatea practică numai ca un rezultat indispensabil al îngrijirii creștine a sufletului, dar să nu fie pusă în locul îngrijirii sufletești”²³.

Eparhia de la Râmnic, care avea în jurisdicția sa cinci județe, fiind numită în acea perioadă eparhia Râmnicului Noului Severin, a susținut ideea de simbioză dintre cultură și credință, încât mulți preoți au fost antrenați în susținerea învățământului primar și gimnazial, aducând un suflu nou și înnoitor, care s-a resimțit în perioada de după al Doilea Război Mondial, când societății românești i s-a propus un catehism al materialismul științific ateu. Împotriva ateismului, episcopul Vartolomeu Stănescu s-a dedicat următoarelor obiective: „slujirea clerului ortodox nu se poate desfășura decât în respect față de celelalte religii”²⁴; colaborarea dintre Biserică și Școală; dialogul dintre Biserică și Stat; perspectiva lucrării Bisericii pe tărâm social (*Cartea pastorală*); transformarea structurală



frumosul întins al Patriei noastre să nu se mai poată întâlni nicăieri nici inimă nemângâiată, nici durere nepotolită și nestinsă și nici lacrimă nesecată”.

²³ Pr. V. NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre...”, p. 468, Cf. + VARTOLOMEU STĂNESCU, „Atitudinea preotului creștin față de chestiunea socială”, în: *Revista Teologică*, XIII (1923), 12, p. 389.

²⁴ Pr. V. NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre...”, p. 470. Cf. VARTOLOMEU STĂNESCU, „Raportul general către Sf. Sinod privitor la administrația bisericească din noul teritoriu dobrogean pentru intervalul noiembrie 1913-ianuarie 1914”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, XXXII (1914), 2, p. 162.

(organizațională) a comunității creștine, dar și a culturii comunității și grupurilor care alcătuiau Biserica, precum și a personalității fiecărui membru; Biserica este un adevărat câmp social în cadrul căruia credincioșii trebuiau să fie impregnați cu învățătura sănătoasă a lui Hristos; atitudine față de ateismul vremii, de imixtiunile puterii politice în treburile Bisericii, față de secularismul religios, față de indiferentismul intelectualilor sau al unor slujitori²⁵; lipsa oricărui tip de dictatură manifestată asupra individului uman („Eliminarea unor directori de conștiință și a modelului spiritual întreținut de aceștia”²⁶).



Episcopul Vartolomeu a considerat că educația este un mijloc de emancipare socială, esențială pentru combaterea sărăciei și pentru asigurarea unui viitor mai bun. În acest sens, el a susținut: școlile rurale (mai ales în comunitățile izolate și sărace); bursele pentru elevi (pentru elevii talentați, dar lipsiți de resurse financiare, susținând astfel accesul acestora la educație superioară); implicarea în crizele economice și sociale (în Marea Criză din 1929-1933, episcopul Vartolomeu a mobilizat resursele eparhiei pentru a veni în sprijinul celor afectați, colaborând cu organizații caritabile, dar și cu autoritățile locale, pentru a distribui ajutoare și pentru a organiza cantine sociale – „Voi lucra cu clericii mei, dăruindu-i lui Hristos [...] să revărs în popor împreună cu ei bunurile mângâietoare de suflet și să-l ducem la pace, la cinste, la iubirea de muncă și jertfa de sine”²⁷); spiritualitatea și misiunea socială (misiunea Bisericii depășește granițele ritualului religios, fiind un instrument prin care se poate manifesta iubirea creștină față de aproapele. În predicile și scrierile sale a accentuat importanța implicării comunității creștine în ajutorarea celor sărmani. Crezul său era că orice act de milostenie este un mijloc de

²⁵ Pr. V. NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre...”, p. 476.

²⁶ Pr. V. NECHITA, „Slujirea Misionară a Bisericii noastre...”, p. 478.

²⁷ † VARTOLOMEU STĂNESCU, „Discurs la instalarea în Eparhia Râmnicului Noului Severin”, în vol. *În lumina cuvântului*, Ed. Antim Ivireanul, Râmnicu Vâlcea, 2013, pp. 36-37.

împlinire a poruncii divine de a iubi aproapele. Astfel, prin sprijinirea celor defavorizați, credincioșii își afirmă nu doar umanitatea, ci și apartenența la valorile autentice ale creștinismului).

Activitatea episcopului Vartolomeu Stănescu rămâne un exemplu de implicare socială în spiritul valorilor evanghelice. Prin inițiativele sale caritabile și prin atenția acordată celor vulnerabili, el a demonstrat că Biserica poate și trebuie să fie o forță activă în ameliorarea suferinței umane. Moștenirea sa este o sursă de inspirație pentru clerici și credincioși deopotrivă, subliniind importanța solidarității și a responsabilității sociale în viața creștină. Astfel, el rămâne un model de slujire creștină, dedicată nu doar altarului, ci și oamenilor aflați în nevoie.

Prin profunzimea teologică, sensibilitatea culturală și implicarea sa pastorală, episcopul Vartolomeu Stănescu a reușit să ofere credincioșilor nu doar un ghid spiritual, ci și o lecție de umanitate, adaptată vremurilor în care a trăit. Predicile sale, susținute în special la Episcopia Râmnicului, ilustrează o înțelegere profundă a contextului social, religios și cultural al perioadei interbelice și postbelice.



În perioada în care România a experimentat o modernizare accelerată, misiunea sa pastorală s-a concentrat pe păstrarea valorilor creștine și naționale, atunci când secularizarea începea să își facă simțită prezența. Elocvența predicilor sale derivă dintr-o combinație de învățătură teologică profundă și cunoaștere a literaturii, istoriei și filosofiei, fapt ce îl plasează printre cei mai remarcabili predicatori ai Bisericii Ortodoxe Române.

Predicile episcopului Vartolomeu sunt caracterizate de un limbaj simplu, dar profund, destinat tuturor categoriilor de credincioși, de la intelectuali până la oameni simpli. Tematicile abordate sunt diverse, incluzând: dragostea creștină („Iubiți-vă unii pe alții” era o constantă în predicile sale, subliniind faptul că fără iubire, toate celelalte virtuți devin incomplete); păstrarea identității creștine (în fața provocărilor modernității, el a încurajat credincioșii să rămână

ancorați în valorile tradiționale ale Bisericii – „Biserica nu ne învață nici agricultură, nici vreun alt meșteșug și nici să fim buni militari. Biserica ne învață altceva decât competența ocupațiilor, ne dă un tezaur de energie morală, care ne face disciplinați și capabili să ne adaptăm vieții, oricât de grozave ar fi greutățile ei”²⁸); milostenia și justiția socială (sublinia responsabilitatea comunitară a credinciosului, îndemnând la solidaritate cu cei mai săraci – „în ordinea reală de lucruri, Constituția înseamnă o pârghie a neamului pentru care se face, înseamnă un mijloc legal prin care i se netezește poporului lupta pentru un progres în felul de a i se asigura atât existența, cât și progresul continuu sau desăvârșirea”²⁹) și lupta cu păcatul (predicile sale aveau un ton catehetic, oferind sfaturi practice pentru depășirea ispitelor și întărirea relației cu Dumnezeu).



Episcopul Vartolomeu Stănescu a fost un lider spiritual care a înțeles că rolul Bisericii depășește zidurile locașurilor de cult. Prin predicile sale, el a devenit o voce morală a epocii sale, criticând nedreptățile sociale și chemând la reconciliere și pace. Un aspect distinctiv al predicilor sale a fost capacitatea de a adapta mesajul evanghelic la realitățile cotidiene, fără a compromite profunzimea teologică.

Astăzi, predicile sale sunt considerate relevante datorită caracterului lor universal și abordării umaniste. Într-o lume caracterizată de conflicte și crize morale, mesajul episcopului despre iubire, dreptate și spiritualitate poate servi drept far călăuzitor. Ele reprezintă un patrimoniu valoros al Bisericii Ortodoxe Române, oferind o combinație rară de teologie, cultură și înțelepciune practică. Prin mesajele sale, episcopul a demonstrat că spiritualitatea nu este doar o retragere din lume, ci și un angajament activ în slujba binelui comun. Astfel, el rămâne o sursă de inspirație pentru toți cei care caută să îmbine credința cu responsabilitatea față de aproapele.

²⁸ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 10.

²⁹ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 11.

3.1. Mesajele adresate comunității ortodoxe și valorile promovate

Până la Unirea din 1918, în Bucovina divorțul era interzis cetățenilor români. Acest subiect a fost dezbătut în Senatul României, în anul 1921, iar episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului a arătat faptul că învățătura creștină nu are nimic de-a face cu „spiritul restrâns și apăsător al mănăstirilor catolice zăvorâte și greoaie din Evul Mediu, de care Dumnezeu a ferit Ortodoxia. Creștinismul, deci, îndeosebi cel Ortodox al Părinților noștri, admite divorțul pentru cazurile în care contopirea sufletească a soților nu se poate dobândi cu niciun preț”³⁰.

Dacă Constituția germană încorseta căsătoria, prin progrese religioase și laice, „Biserica Ortodoxă este Biserica îngăduințelor până și a slăbiciunilor omenești, a îngăduințelor cerute în mod firesc de legea naturală”³¹, susținând „laicismul înțelept și progresist care respectă inițiativa individuală și libertățile publice și se declară dușmana dictaturii religioase pentru conducerea societăților politice ale vremii”³². Dezbaterea privind divorțul a surprins societatea civilă din Bucovina, unde tema despre divorț nu a fost abordată, fiindcă statul laic austriac nu permitea această dezbateră. De fapt, acest lucru arăta imixtiunea doctrinei catolice despre Taina Cununii în societatea românească, începând cu anul 1775.

Un alt aspect a fost atitudinea împotriva ierarhiei superioare din acea perioadă, de a „face pe smeriții”³³ (alocuțiunea din Senat), fapt ce a condus la criza educației religioase din învățământul public românesc. Episcopul Vartolomeu Stănescu afirma că Religia a ajuns să fie scoasă din școlile secundare speciale și din școlile profesionale,



³⁰ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 337.

³¹ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 339.

³² † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 340.

³³ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 138.

fiind păstrată doar la licee, chiar dacă, prin „Legea pentru cultură” din 1893, se stipula că preotul trebuie să predea Religia în învățământul primar. Însă legea nu a avut și ordine de aplicare.

Misiunea pastorală a episcopului Vartolomeu Stănescu, considerat cel mai erudit membru al Sinodului Bisericii Ortodoxe Române și cu reale șanse de a ocupa chiar demnitatea de patriarh, s-a evidențiat în cele trei dimensiuni: misiune și slujire creștină (construirea de case parohiale prin contribuții comunale, județene și de stat; salarii cântăreților bisericești; rezervarea în toate satele românești a terenurilor necesare pentru construirea de biserici, de case parohiale, de săli de activitate culturală bisericească și de cimitire³⁴; respectarea repausului duminical cu suspendarea activităților comerciale, ale administrației fiscale și tehnice comunale, oprirea târgurilor de duminică, participarea autorităților la operele culturale – aici intrau și slujbele religioase – și educative din comunele lor³⁵); Biserica și cultura (diverse conferințe: „Conferința Preasfinției Sale Episcopului Vartolomeu al Râmnicului, cu prilejul pomenirii Sinodului din Niceea la Iași, 1925”; „O ultimă lămurire în privința datei Sfințelor Paști”; „Cuvântare susținută la al X-lea Congres al Federației unionale a Femeilor Române din 6-8 septembrie 1931”; Cuvântare rostită la Congresul general al preoțimii din România întregită din anul 1923; „Cauzele ivirii sectelor eretice în Sfânta noastră Biserică Ecumenică”; Dezbaterile pentru calitatea Societății preoțești Renașterea din ședințele Senatului de la 8 martie 1923 și 30 martie 1923) și Biserica și Statul (Corespondență cu Casa Regală a României; „Discurs la noua Constituție”, rostit în ședința Senatului din 14 martie 1923; Discursul din Senat privind Legea învățământului din 25 mai 1921; Discurs la Legea divorțului în Bucovina din



³⁴ † VARTOLOMEU STĂNESCU, „Diferite cereri adresate Guvernului în ședința Senatului din 2 februarie 1923, pentru nevoile cele mai urgente ale Bisericii și ale clerului ortodox”, în † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 54.

³⁵ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 56.

1921; Discurs la Legea organizării Armatei). Chiar dacă după 1938 a fost marginalizat și retras din Sinod, Biserica recunoaște activitatea sa depusă la consolidarea unității neamului, la implicarea Bisericii Ortodoxe Române în activitățile filantropice și dezvoltarea economică a țării.

Comunicările și interpelările din Senatul României, privind Constituția României, Societatea preoțească Renașterea, Legea divorțului în Bucovina, Legea Organizării Armatei sunt adevărate lecții de istorie, spiritualitate, cultură, drept și filosofie:

„Biserica lui Hristos nu se va putea înlocui, pe vecie, de stat și nici de cultura pozitivă, de orice veac intelectual ar proveni ea și oricum ar încerca această cultură să se reverse spre dominare, dacă nu chiar spre anulare, peste așezările și lucrările sufletești și moralizatoare ale Bisericii lui Hristos”³⁶.



Episcopul Vartolomeu Stănescu s-a arătat deschis feminismului ca factor pozitiv social, publicând, în anul 1934, cartea *Femeia în Biserică, Familie și Societate*³⁷, un volum despre emanciparea socială a femeii creștine. Studiul cuprinde conferințele ținute în eparhia Râmnicului la solicitarea Societății Evanghelice, înființată pentru susținerea activităților educaționale, culturale și social-filantropice. El amintește de rolul femeii din Vechiul Testament (Eстера și Iudita), din Noul Testament (Sfintele Agnezia și Cecilia), al femeilor împărătese (Clotilda, Batilda, Blanche), al femeilor luptătoare pentru sfințenie, dreptate și apărarea valorilor sociale (Dora d-Istria), femei care au salvat poporul lui Israel, sfinte care L-au mărturisit pe Iisus Hristos cel înviat din morți, împărătese care au apărat Biserica,

³⁶ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *În lumina cuvântului*, p. 15.

³⁷ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *Femeia în Biserică, Familie și Societate*, Ed. Sfântul Antim Ivireanu, Râmnicu Vâlcea, 2011.

femei care au propovăduit Sfânta Evanghelie și au întemeiat comunități creștine, femei care au apărat libertatea și demnitatea națională pentru o societate modernă și amenințată de virusii ateismului:

„Darurile cu care Dumnezeu a înzestrat-o pe femeie ne-au îndemnat să vă chemăm la o conlucrare cu clerul Sfintei noastre Biserici, nu numai în sfintele ei locașuri de închinare și în parohiile din care faceți parte, ci prin înființarea unei Societăți Evanghelice pentru întreaga Eparhie a Râmnicului”³⁸.

4. Paralele și deosebiri între Bartolomeu Anania și Vartolomeu Stănescu

4.1. Asemănări



4.1.1. Rolul erudiției în misiunea lor pastorală

Ambii episcopi au fost călăuze spirituale pentru credincioși și comunitate, datorită erudiției lor. Prin activitatea lor pastorală și prin mesajele transmise în predici, scrisori pastorale și alte intervenții în mediul public, au insuflat un sistem de valori ce rămâne actual și astăzi. Aceste valori, fundamentate pe tradiția ortodoxă, dar adaptate contextului social și cultural al vremii, reflectă o preocupare autentică pentru binele individual și colectiv.

Ei au fost promotori ai educației, văzând în aceasta o cale de dezvoltare spirituală și culturală. Au încurajat studiul și cunoașterea, atât în rândul clerului, cât și al credincioșilor, subliniind că o minte cultivată este mai bine pregătită să înțeleagă și să trăiască mesajul evanghelic. Virtuțile precum smerenia, răbdarea, cumpătarea și curajul

³⁸ † VARTOLOMEU STĂNESCU, *Femeia în Biserică...*, p. 22.

erau frecvent evocate în discursurile lor, fiind considerate esențiale pentru o viață în armonie cu voia lui Dumnezeu.

La Biblioteca din satul Glăvile s-a păstrat afișul unui spectacol teatral desfășurat la data de 3 august 1924, în Căminul Cultural Ion Glăvu. Cele două instituții culturale – Căminul Cultural și Biblioteca – au fost înființate în același an, la inițiativa unui comitet local condus de părintele paroh Constantin Mărgăritescu, bunicul lui Valeriu Anania.

Din acest comitet au făcut parte personalități marcante ale comunității, precum învățătorul Gheorghe I. Mărgăritescu, negustorul Vasile Anania, precum și învățătorii Atanasie Stănciulescu și Nae Bădiță, alături de alți membri de vază. Aceste eforturi au reflectat dorința lor de a promova educația și cultura în rândul sătenilor.

Spectacolul realizat cu sprijinul elevilor a fost coordonat de învățătorul Atanasie Stănciulescu, fiul preotului Nicolae Stănciulescu (n. 1850-†1907)³⁹ din Glăvile. Reprezentația a cuprins două piese dramatice: *Sânge nevinovat* de Constantin Popian și *Ispravă* de Serafim Ionescu, avându-i protagoniști pe: Anastasiu C. Bădiță, Elena At. Stănciulescu, Nicolae A. Bădiță, Nicolae G. Dobrițoiu, Cornelia At. Stănciulescu, Victor Gh. Popescu, Gheorghe A. Cedică, Georgel At. Stănciulescu, Nicolae I. Didoiu, Matei Gorgotescu, Virgil At. Stănciulescu, Zenobie At. Stănciulescu.



Spectacolul teatral s-a încheiat cu programul unui cor pe două-trei voci (elevii din sat), urmat de un moment muzical la caval, susținut de Gheorghe Gâlcă, apoi cuvântarea părintelui Constantin Mărgăritescu, parohul din Glăvile (unchiul Anei Mărgăritescu – mama lui Bartolomeu Anania). La final, și-a dat concursul un taraf cu lăutari „dintre cei mai aleși”, care au întreținut veselia și voia bună.

Afinitatea spirituală dintre Bartolomeu Anania și Vartolomeu Stănescu se evidențiază într-un mod subtil, dar semnificativ, prin

³⁹ Cimitirul din Glăvile.



Grup de intelectuali din satul Glăvile, în anul 1924⁴⁰

Rândul de sus: primar Ion Turcu, notar Constantin Popescu, comerciant Vasile Anania (tatăl lui Bartolomeu Anania)

Rândul de jos: Gheorghe Popescu, preot Constantin Mărgăritescu, învățător Gheorghe Mărgăritescu (nepotul Anei Anania - n. Mărgăritescu, mama lui Bartolomeu Anania) și episcopul Victor Ciulpan



evenimentele petrecute în anul 1924 la Glăvile. În anul 1924, Valeriu Anania avea doar trei ani, iar în satele Amărăști și Glăvile, ambele aflate sub tutela familiei Mărgăritescu – familia maternă a lui Bartolomeu Anania –, au avut loc mai multe manifestări culturale: inaugurarea Căminului cultural și a Bibliotecii din Glăvile, precum și sfințirea bisericii din Amărăști.

Biserica din Amărăști, unde slujea ca preot paroh Constantin Mărgăritescu, unchiul mamei Mitropolitului Bartolomeu Anania, a fost sfințită de episcopul Vartolomeu Stănescu. Este de remarcat faptul că Valeriu Anania, în semn de respect și admirație față de episcop, a purtat numele monahal de Vartolomeu. Mai târziu, în perioada șederii sale în Statele Unite ale Americii, și-a modificat numele în Bartolomeu, adaptându-l particularităților fonetice ale limbii engleze.

În cartea sa, *Memorii*, Valeriu Anania a amintit despre talentul artistic din copilărie:



Biserica din Amărăști – Glăvile



Episcopul Vartolomeu
Stănescu – tablou votiv



Tablou ctitoricesc de la Biserica
din Amărăști – Glăvile

Rândul de sus: boier
Gheorghe Mărgăritescu cu
soția Stanca Mărgăritescu

Rândul de jos: părintele
Constantin Mărgăritescu și Elena
Mărgăritescu (n. Nedelcu)



„odată cu apropierea primelor sărbători ale mele în Institut mi-au revenit mai-vechile mele veleități de regizor și scenograf și, vreme de două luni, mi-am consacrat tot timpul liber, până noaptea târziu (nu mă mai găsea nimeni pe acasă), pregătirii unui spectacol de două ceasuri și jumătate”⁴⁰;

„La Baia de Arieș am continuat să predau la gimnaziu până ce s-a încheiat anul școlar, căznindu-mă să-i deprind pe puii de moși cu terminologia științifică. Către sfârșitul anului am făcut cu elevii mei și o reușită serbare, cu o piesă de [...] Shakespeare, *Femeia îndărătnică* (sau *Scorpio îmblânzită*), în pregătirea căreia mi-am descoperit talente regizorale”⁴¹.



Debutul lui Valeriu Anania în teatru a avut loc la 11 mai 1939, când o trupă de amatori i-a jucat piesa în versuri *La furcărie*⁴², pe scena Teatrului Ligii Culturale, în regia sa. În martie 1940, pe scena Teatrului Studio Național din București, s-a jucat o nouă premieră, cu drama *Dochia*, în regia lui Nicolae Kirilov. Niciuna dintre cele două piese nu a fost publicată, dar suscită interes din partea cercetătorilor. Ambii regizori, Nicolae Kirilov și Constantin C. Popian (autorul uneia dintre piesele jucate la spectacolul din Glăvile – 1924), s-au evidențiat în activitățile religioase în eparhia Râmnicului, ambii fiind profesori la seminarii teologice (Nicolae Kirilov, la Seminarul „Nifon” din București; Constantin C. Popian, la Seminarul din Râmnicu Vâlcea).

În anul 1946, părintele arhidiacon Vartolomeu Anania a pus în scenă piesa *Năframa iubitei*, scrisă de Ion Luca, pe scena școlii de la Mănăstirea Bistrița. Predilecția pentru teatrul în versuri a fost mărturisită de regizorul monah:

⁴⁰ † VALERIU ANANIA, *Memorii*, p. 200.

⁴¹ † VALERIU ANANIA, *Memorii*, p. 150.

⁴² Ștefan ILOAIE, „Cronologie”, în † VALERIU ANANIA, *Rotonda plopilor aprinși. De dincolo de ape*, Ed. Polirom, Iași, 2009, p. 5.

„Există o magie a cuvântului, iar aceasta se reflectă mai ales în literatură [...] Stai liniștit în cămăruța ta, scrii o piesă de teatru și provoci vacarme și fericiri, aplauze sau huiduieli, succese sau eșecuri pe care nu ți le-ai imaginat [...]. Atunci am priceput cum a rostit Dumnezeu doar două cuvinte și a urnit universul. În perimetrul acestei magii se manifestă și puterea lui terapeutică. Doctorii știu mai bine că o vorbă bună, de prietenie și încurajare spusă la căpătâiul bolnavului, prețuiește uneori mai mult decât un vârf de bisturiu, un ac de seringă sau un lichid medicamentos”⁴³.

De unde este această predilecție a mitropolitului Bartolomeu Anania pentru folosirea teatrului în misiunea creștină? Ea își are rădăcinile în copilărie, când a descoperit felul în care cultura și religia pot fi armonios împletite. Bazele acestei simbioze culturale au fost transferate cultural, în sufletul lui Valeriu Anania, de învățătorul Nae Bădiță, a cărui viziune a fost influențată de episcopul Vartolomeu Stănescu și de Constantin Popian (1882 – 1969), inițiatorul teatrului popular în Vâlcea.



Constantin Popian a fost colaboratorul episcopului Vartolomeu Stănescu, înființând o „echipă de teatru a Episcopiei (premieră inedită la nivel național în mediul bisericesc) formată din tineri și adulți, cu care l-a ajutat să colinde eparhia, contribuind cu succes la opera misionară și educativă a Bisericii”⁴⁴. În calitate de regizor și profesor la Seminarul Teologic din Râmnicu Vâlcea, i-a inițiat pe viitorii preoți în tainele artei dramatice. După ce și-a pierdut trei fii pe frontul celui de-al Doilea Război Mondial, Constantin Popian s-a retras la Liceul Monahal de la Mănăstirea Bistrița, aflat sub coordonarea stareței Olga Gologan, unde a înființat o formație teatrală.

⁴³ † BARTOLOMEU ANANIA, „Puterea cuvântului”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, II (2011), 1, pp. 338-339.

⁴⁴ Ioan RAZEȘ, „Constantin C. Popian, 50 de ani în nemurire”, în: *Lumina lumii*, Ed. Fundația Culturală Sf. Antim Ivireanul, Râmnicu-Vâlcea, XXVIII, (2019), 28, p. 609.

Aici s-au pus în scenă piesa lui Ion Luca (*Năframa iubitei*), în scenografia ierodiaconului Vartolomeu Anania⁴⁵. Animatorul cultural Constantin C. Popian a fost evidențiat de Biserică pentru sprijinul oferit chiar de patriarhul Justinian Marina, care i-a asigurat o pensie din partea Bisericii⁴⁶.

Între Bartolomeu Anania și Vartolomeu Stănescu au existat trei linii analogice: vocația teatrală: Vartolomeu Stănescu – Constantin Popian – Bartolomeu Anania; vocația implicării Bisericii în viața societății: Vartolomeu Stănescu (*naționalismul social*) – Justinian Marina (*vasiliada și apostolatul social*) – Bartolomeu Anania (*acțiunile și instituțiile sociale*) și vocația predicatorială.

4.1.2. Implicarea activă în problemele sociale. Valorizarea tradițiilor ortodoxe



Deși au activat în contexte istorice și sociale diferite, amândoi au împărtășit un angajament profund față de valorile creștine și identitatea spirituală a poporului român. În predicile sale, Vartolomeu Stănescu a pledat pentru transmiterea acestor tradiții generațiilor viitoare, văzând în ele o formă de rezistență culturală și o cale de apropiere de Dumnezeu.

Mitropolitul Bartolomeu Anania a continuat această misiune, punând un accent deosebit pe revitalizarea tradițiilor ortodoxe printr-o perspectivă modernă și accesibilă. Prin diortosirea Bibliei în limbaj contemporan și prin numeroasele sale scrieri, Bartolomeu Anania a demonstrat felul în care tradiția poate coexista armonios cu noile cerințe ale vremurilor. În activitatea sa, mitropolitul a evidențiat necesitatea ca tradițiile să fie înțelese și trăite, nu doar păstrate formal, transformându-le într-un sprijin spiritual activ:

⁴⁵ I. RAZEȘ, „Constantin C. Popian...”, p. 610.

⁴⁶ I. RAZEȘ, „Constantin C. Popian...”, p. 610.

„Intrăm în structurile europene, care sunt structuri politice și economice. Vom vedea ce ne așteaptă! O Europă unită nu înseamnă o amalgamare, o tigaie de topit naționalitățile, ci înseamnă respect reciproc pentru fiecare identitate națională, pentru tradițiile, limba, cultura, credința și speranțele de viitor. Aceasta este foarte important. Iar noi, în România, ne sprijinim, în primul rând, pe credința noastră religioasă, dar și pe cultura noastră”⁴⁷.

Ambii lideri au recunoscut valoarea tradițiilor ca fundament al vieții spirituale, dar abordările lor diferă prin raportarea la modernitate. Vartolomeu Stănescu a accentuat conservarea tradiției în fața schimbărilor rapide, în timp ce Bartolomeu Anania a fost mai deschis la integrarea tradiției în contextul modern, prin adaptări accesibile publicului contemporan.

4.2. Deosebiri



4.2.1. Contextul istoric și provocările întâmpinate

Valorizarea tradițiilor ortodoxe la Vartolomeu Stănescu și Bartolomeu Anania reflectă o abordare complementară: unul a fost apărător al tradiției pure, celălalt adaptator al acesteia pentru nevoile prezentului. Împreună, moștenirea lor spirituală rămâne o sursă de inspirație pentru păstrarea identității religioase și naționale a românilor.

Vartolomeu Stănescu a activat într-o perioadă caracterizată de transformări sociale și politice rapide: epoca interbelică (România traversa o perioadă de modernizare accelerată și de consolidare a Statului național după Marea Unire din 1918). În acest context, el a simțit

⁴⁷ † BARTOLOMEU ANANIA, *Predică la Parohia Someșeni (3 iulie 2005) – Duminică a 2-a după Rusalii, a Sfinților Români*, disponibil la: https://www.youtube.com/watch?v=m-_O3Qz45d4 (30 ian. 2024).

presiunea secularizării și a influențelor occidentale, care amenințau să slăbească rădăcinile spirituale și culturale ale poporului român); Regimul comunist (ultimii ani ai vieții sale, exilat la Mănăstirea Bistrița Vâlceană, au coincis cu instaurarea regimului comunist, o perioadă de persecuție religioasă, în care Biserica Ortodoxă a fost supusă unui control sever. Vartolomeu Stănescu a rămas un apărător al tradiției în fața acestor presiuni externe, folosind predica și activitatea sa pastorală pentru a susține identitatea creștină. Provocările principale au fost menținerea vie a tradițiilor ortodoxe în fața modernizării și protejarea Bisericii de influențele ideologiilor atee).

Bartolomeu Anania a trăit și a activat într-un context istoric mult mai complex și mai întins în timp, confruntându-se cu provocări diferite: perioada comunistă (Valeriu Anania a fost martor al persecuțiilor religioase de către regimul comunist. După ce a fost închis pentru activism legionar în tinerețe, el a devenit un simbol al rezistenței spirituale și culturale, luptând pentru supraviețuirea tradițiilor creștine, într-o societate dominată de ideologia materialistă); post-comunismul (după 1989, Bartolomeu Anania s-a confruntat cu o altă provocare: globalizarea și tendințele de secularizare accentuată. În această perioadă, el a militat pentru reconectarea credincioșilor la rădăcinile spirituale, adaptând limbajul și mesajul Ortodoxiei la noile realități. Provocările principale ale mitropolitului au fost refacerea imaginii Bisericii după regimul comunist, promovarea tradiției bizantine într-o societate globalizată și contracararea tendințelor de alienare spirituală).



Aspect	Vartolomeu Stănescu	Bartolomeu Anania
Provocările istorice	Modernizarea interbelică și începutul comunismului	Perioada comunistă și secularizarea post-comunistă
Strategia principală	Conservarea tradițiilor în forma lor originală	Adaptarea tradițiilor la limbajul și nevoile moderne
Rolul cultural	Apărător al identității naționale și spirituale	Împăciuitoare între trecut și prezent, reformator

Abordarea modernității	Rezistență față de influențele modernizatoare	Integrare echilibrată între tradiție și modernitate
Raportarea la stat	Critic față de ateismul emergent	Strateg optimist, dar ferm în fața secularizării

Contextul istoric distinct și provocările specifice fiecărei epoci au modelat direcțiile lor, însă moștenirea spirituală pe care au lăsat-o rămâne unitară: credința profundă în puterea tradițiilor de a menține vie identitatea spirituală și culturală a poporului român.

4.2.2. Stilul literar și tipul de influență asupra comunității

Ambele figuri emblematice ale Bisericii Ortodoxe Române se remarcă nu doar prin contribuțiile lor spirituale, ci și prin stilurile literare distincte și modalitățile diferite de influență asupra comunității.

În ceea ce privește stilul literar al lui Vartolomeu Stănescu, el se caracterizează prin simplitate și rigoare didactică. El a abordat un stil direct și accesibil, predicile sale fiind clare și lipsite de artificii literare, având un limbaj simplu, dar profund. Totodată, a pus accent pe teologia practică (predicile și cuvântările sale se concentrau pe explicarea evangheliei și oferirea unor îndrumări morale concrete, fiind mai puțin preocupat de frumusețea stilistică și mai mult de eficiența mesajului transmis), inspirându-se din tradiția clasică ortodoxă (scrierile și predicile sale evitau inovațiile literare).

Bartolomeu Anania se remarcă prin eleganță și profunzime literară. El a folosit un stil elaborat și poetic. A fost scriitor complex, cu o capacitate remarcabilă de a combina teologia cu literatura, iar operele sale, de la predici la texte literare, sunt caracterizate de un stil bogat, încărcat de imagini poetice și metafore. Operele sale prezintă o mare diversitate tematică (care reflectă atât precizie teologică, cât și sensibilitate literară) și multiple influențe moderne (spre deosebire



de stilul conservator al lui Vartolomeu Stănescu, Bartolomeu Anania a integrat influențe literare moderne, fiind capabil să atragă și să inspire un public mai divers).

În ceea ce privește tipul de influență exercitat asupra comunității, Vartolomeu Stănescu, ca model pastoral și comunitar, s-a evidențiat prin faptul că a fost un conducător spiritual al comunității locale, influențând prin simplitate și autenticitate. Mesajele sale, adresate în principal oamenilor simpli, au contribuit la consolidarea credinței în rândul creștinilor, având un rol important în menținerea coeziunii spirituale într-o societate în schimbare. În același timp, el a dat dovadă de conservatorism religios și naționalism. Din cauza acestui lucru, activitatea sa pastorală s-a concentrat pe păstrarea intactă a valorilor tradiționale, rezistând tendințelor de modernizare excesivă, căzând în ispita radicalizării prin mișcarea legionară.



Bartolomeu Anania a dezvoltat o pastorație cu o amplă rezonanță națională și cultură publică. El a fost un adevărat lider spiritual și intelectual. Mitropolitul a fost nu doar un ierarh, ci și un intelectual public. A avut o influență extinsă, atât în mediul ecleziastic, cât și în cel cultural și academic, cu deschidere către dialogul cu societatea modernă. Prin abordarea sa erudită și flexibilitatea sa în a aborda subiecte contemporane, Bartolomeu Anania a reușit să devină o punte între tradiție și modernitate. Opera sa dezvoltă o influență culturală extinsă. Operele sale literare, teologice și diortosirea Bibliei au avut un impact semnificativ asupra percepției Ortodoxiei în spațiul cultural românesc, atrăgând nu doar credincioși, ci și intelectuali și artiști.

Aspect	Vartolomeu Stănescu	Bartolomeu Anania
Stil literar	Simplitate, claritate, accent pe teologie practică	Stil poetic, elaborat; influențe literare moderne
Audiență principală	Comunități locale, oameni simpli	Public divers, incluzând intelectuali

Tip de influență	Pastorală, conservatoare	Culturală, modernizatoare
Conexiunea cu tradiția	Fidelitate strictă față de tradiția clasică	Adaptare a tradiției la nevoile contemporane
Impact național	Limitat la zona pastorală	Rezonanță națională și culturală

Vartolomeu Stănescu și Bartolomeu Anania au promovat valorile ortodoxe prin stiluri literare și tipuri de influență diferite. Primul a excelat prin simplitatea practică și conservarea tradiției, în timp ce al doilea a adus o abordare literară rafinată și a căutat să integreze tradiția în lumea modernă. Împreună, ei reprezintă două fațete complementare ale Bisericii Ortodoxe Române: una orientată spre păstrarea tradiției și alta spre adaptarea ei la noile vremuri.

5. Concluzii finale



Bartolomeu Valeriu Anania și Vartolomeu Stănescu, doi lideri spirituali de excepție, au ilustrat erudiția și creativitatea prin misiunile lor creștine. Bartolomeu Anania, prin diortosirea Bibliei, dar și prin creațiile literare și teologice, a reușit să apropie tradiția ortodoxă de sensibilitățile contemporane, îmbinând propovăduirea cu știința. Vartolomeu Stănescu, prin proiectele sociale și inițiativele educative, a fost un promotor al implicării în viața socială și al justiției sociale într-o perioadă de mari schimbări. Ambii ierarhi au cultivat valori morale și spirituale care continuă să inspire comunitatea ortodoxă românească.

Erudiția celor doi ierarhi s-a manifestat prin cunoașterea profundă a teologiei și culturii, reflectată în activitățile lor pastorale și în scrierile lor. Creativitatea lor a permis o abordare originală a misiunii creștine. Bartolomeu Anania a folosit predica, studiul teologic și literatura pentru a comunica teme spirituale, în timp ce Vartolomeu

Stănescu a transformat predicile și activitățile educative într-un sprijin concret pentru comunitate. Amândoi au demonstrat că spiritualitatea poate fi comunicată într-un mod accesibil și captivant, păstrând profunzimea teologică.

Impactul lor asupra societății a fost profund. Bartolomeu Anania a adus un suflu modern prin modul oratoriei bisericești, diortosirea Bibliei și promovarea lecturii acesteia, întărind legătura dintre tradiția religioasă și contextul cultural contemporan. Vartolomeu Stănescu a fost un pionier al implicării Bisericii în viața socială, punând accent pe ajutorarea celor defavorizați, promovarea educației și justiția socială. Activitatea lor a demonstrat că implicarea Bisericii în viața socială este indispensabilă pentru construirea unei societăți bazate pe solidaritate, dreptate și iubire creștină.



Mesajele celor doi ierarhi sunt de o actualitate impresionantă, având în vedere crizele morale și sociale cu care se confruntă societatea contemporană. Ambii au evidențiat importanța valorilor creștine – iubirea, solidaritatea și dreptatea – ca fundament pentru o comunitate sănătoasă. Într-o lume fragmentată, apelul lor la echilibrul dintre spiritualitate și responsabilitatea socială oferă un ghid pentru coeziunea comunitară și individuală.

Bartolomeu Anania și Vartolomeu Stănescu reprezintă modele de lideri prin combinația lor de erudiție, creativitate și implicare socială. Ei demonstrează că liderii, fie religioși, fie laici, trebuie să fie bine ancorați în cunoaștere și cultură pentru a inspira și transforma comunitățile. Prin activitatea lor, au subliniat necesitatea unei viziuni multidimensionale: teologică, socială și culturală. Aceasta este esențială pentru liderii contemporani care se confruntă cu provocări complexe, precum inegalitățile sociale, secularizarea și conflictele morale.

Integrarea erudiției și creativității în misiunea socială contemporană este crucială pentru a răspunde nevoilor diverse ale comunităților. Erudiția asigură profunzimea, iar creativitatea permite transmiterea

mesajelor într-un mod relevant și captivant. În spiritul celor doi ierarhi, liderii religioși și sociali trebuie să se adapteze vremurilor, păstrând esența valorilor tradiționale, dar găsind metode noi de a le exprima. Educația, implicarea activă în comunitate și abordarea inovativă a problemelor sociale sunt pilonii unei misiuni eficiente în lumea de azi. Misiunea celor doi ierarhi poate ghida liderii contemporani spre construirea unei societăți echitabile și armonioase. Misiunea lor oferă un cadru de inspirație pentru integrarea cunoașterii și sensibilității artistice în slujirea umană.

Summary: *Bartolomeu Valeriu Anania and Vartolomeu Stănescu: Erudition, Creativity and Christian Social Engagement*

This study examines the essential role of erudition, creativity and Christian social engagement in the mission of religious leaders, focusing on Bartolomeu Valeriu Anania and Vartolomeu Stănescu. Through their theological, literary and social contributions, these two bishops exemplified how deep knowledge, artistic expression and active involvement in society can inspire and transform communities. Their erudition allowed them to delve into Christian teachings and communicate universal values, while their creativity helped make these teachings more accessible and engaging. Their social involvement was the practical application of their faith, addressing the needs of struggling communities. In today's world, marked by moral and social crises, the interplay between these three dimensions remains highly relevant. By combining theological insight, artistic expression and active engagement, religious leaders can offer meaningful solutions to contemporary challenges. This analysis not only sheds light on the past, but also provides inspirational models for the present and future.

